

Миرونюк І.С.^{1,2}, Білак-Лук'янчук В.Й.^{1,2},
Слабкий Г.О.^{1,2}, Беляєв В.Д.¹

Методологія стратегічного планування збереження здоров'я населення територіальної громади

¹Ужгородський національний університет,
м. Ужгород, Україна

²ГО «Всеукраїнська асоціація фахівців громадського
здоров'я», м. Івано-Франківськ, Україна

Myroniuk I.S.^{1,2}, Bilak-Lukianchuk V.Y.^{1,2},
Slabkiyi G.O.^{1,2}, Beliaiev V.D.¹

Methodology of strategic planning of health preservation of the population of territorial community

¹Uzhhorod National University,
Uzhhorod, Ukraine

²NGO «All-Ukrainian Association of Public Health
Professionals», Ivano-Frankivsk, Ukraine

ivan.myronyuk@uzhnu.edu.ua

Вступ

За результатами проведеної в країні реформи адміністративно-територіального устрою [1; 2] сформовано територіальні громади [3]. На законодавчому рівні визначено їхні завдання та функції та визначено шляхи їх фінансування [4; 5].

До функцій територіальних громад відноситься забезпечення населення громад умовами необхідними для збереження та зміцнення проводиться здоров'я [6].

На даному етапі розвитку держави проводиться реформування галузі охорони здоров'я з формуванням госпітальних округів та лікарень нового типу: загальних, кластерних і надкластерних закладів охорони здоров'я [7]. Базовим рівнем надання медичної допомоги населенню залишається первинна медико-санітарна допомога, яка розвивається і в країнах Європи [8].

В дію вступив Закон України від 6 вересня 2022 року № 2573-ІХ «Про систему громадського здоров'я» [9]. Закон визначає правові, організаційні, економічні та соціальні засади функціонування системи громадського здоров'я в Україні з метою зміцнення здоров'я населення, запобігання хворобам, покращення якості та збільшення тривалості життя, регулює суспільні відносини у сфері громадського здоров'я та санітарно-епідемічного благополуччя населення, визначає відповідні права й обов'язки державних органів та органів місцевого самоврядування, юридичних і фізичних осіб у цій сфері, встановлює правові та організаційні засади здійснення державного нагляду (контролю) у сферах господарської діяльності, які можуть становити ризик для санітарно-епідемічного благополуччя та здоров'я населення.

Необхідно зазначити, що Україна активно готується до відбудови галузі охорони здоров'я у повоєнний період [10].

В цих умовах важливим є стратегічне планування та рівні територіальних громад програм по збереженню та зміцненню здоров'я.

Мета: розробити та представити методологію стратегічного планування збереження здоров'я населення територіальної громади.

Матеріали та методи

Методу: бібліосемантичний, моделювання, структурного-логічного аналізу. **Матеріали:** законодавчі акти державного та галузевого рівня, інформаційно-аналітичні матеріали з питань стратегічного планування.

Результати

Універсальне охоплення медичними послугами визнано таким, що забезпечує можливість всіх людей користуватися послугами промоції, профілактики, лікування, реабілітації та паліативної підтримки. Вони мають бути належної якості, щоб бути ефективними і не створювати фінансових труднощів і бар'єрів для населення. Територіальні громади є базовим рівнем збереження та зміцнення здоров'я населення.

Стратегічне планування забезпечення збереження здоров'я населення територіальної громади розділяється на наступні етапи: організаційний та підготовчий, етап планування, етап громадського обговорення та затвердження, етап впровадження з моніторингом ефективності результатів.

Кожний етап має свої конкретні задачі та цілі. Коротко їх розглянемо.

Організацій та підготовчий етап.

Під час даного етапу формується склад робочої групи в складі експертів, депутатів, посадовців Ради територіальної громади, керівників бюджетних

установ та закладів, освітніх закладів і закладів охорони здоров'я, підприємств та приватного сектору. Робоча група проводить планові тематичні робочі зустрічі на яких затверджуються календарний план і заходи із розробки Стратегії з розподілом виконавців і термінів виконання.

Під час проведення даного етапу також проводиться збір та аналіз необхідної інформації: нормативно-правової, статистичної, отриманої методом соціологічного дослідження серед жителів громади, звіти, інформації із засобів масової інформації, яка характеризує стан медико-демографічної ситуації в громаді, міграційні процеси, детермінанти впливу на здоров'я населення, вплив на екологію та санітарний стан навколишнього середовища підприємств та інших виробничих структур, фактори ризику розвитку для громадського здоров'я надзвичайних ситуацій різного характеру, умови та можливості отримання населенням медичних послуг та умов для збереження та зміцнення здоров'я, рівня відповідального відношення населення до особистого здоров'я та мотивованості і прихильності до збереження та зміцнення здоров'я.

За результатами проведеного ситуаційного аналізу проводиться SWOT – аналіз визначення сильних і слабких сторін територіальної громади стосовно внутрішніх чинників та можливостей і загроз (ризиків) та стосовно дій та зовнішніх чинників, які впливають на стан здоров'я населення громади та можливість отримання доступної та якісної медичної допомоги.

Етап планування.

Наступним кроком комплексної діяльності робочої групи є визначення бачення Стратегії збереження здоров'я населення територіальної громади, яке включає місію, стратегічні цілі та операційні цілі.

Місія може полягати в забезпеченні умов для збереження та зміцнення здоров'я населення громади, мотивації населення до здоров'язберігаючої поведінки з формуванням відповідального відношення до особистого здоров'я, забезпеченні населення доступною та якісною медичною допомогою.

На досягнення місії розробляються стратегічні цілі. Не рекомендується формувати значну кількість стратегічних цілей у зв'язку із обмеженістю ресурсів на їх реалізацію. Складовою стратегічної цілі є оперативна ціль на досягнення якої розробляються завдання та заходи.

Необхідно зазначити, що вказані складові мають відповідати Законодавству України, Стратегії розвитку системи охорони здоров'я до 2030 року, Державній стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, Стратегії розвитку територіальної громади (бути її складовою).

За даними О. Лукша із співавторами під час розробки стратегії розвитку територіальних громад необхідно дотримуватися наступних принципів:

1. Партнерство зацікавлених сторін територіальної громади.

2. Спільність участі через «піраміду залучення» ЗСТГ (розподіл ролей соціуму за можливостями).

3. Ефективність дорадчо-консультативних робочих та моніторингових утворень процесу стратегічного планування (як результат дотримання всіх інших принципів та підходів).

4. Життєздатність як процесу стратегічного планування, так і Стратегії загалом (внутрішня логіка, послідовність, збалансованість, дотримання методології).

5. Субсидіарність (на рівні територіальної громади).

6. Інтеграція (міжсекторальна та міжгалузева).

7. Інституційна пам'ять (щодо попередніх стратегій чи стратегічних управлінських рішень).

8. Ієрархія стратегічних планів (різних територіальних рівнів).

9. Координація стратегічного, просторового і земельного планування (як логічно взаємопов'язаних процесів).

10. Інноваційність (вузьке проектне і широке методологічне значення).

11. Прозорість та комунікативність процесу стратегічного планування (вузько – як для постійний інформаційний обмін між учасниками стратегічного планування та широко відкритість для всієї територіальної громади).

12. Диверсифікація фінансових і ресурсних джерел реалізації стратегії (лишніх для стратегічного планування ресурсів не буває).

Важливою складовою в процесі стратегічного планування збереження здоров'я населення територіальної громади є визначення необхідних ресурсів та механізмів їх надходження.

Потреба в ресурсах (кадрових, фінансових, матеріально-технічних) на всі заплановані заходи має бути обґрунтовано обґрунтована за роками виконання стратегічного плану.

З метою ефективного впровадження стратегії збереження здоров'я населення територіальної громади можливе використання наступних видів ресурсів: місцевий бюджет, державні субвенції, доходи комунальних підприємств, добровільні внески та внутрішні інвестиції, лікарняна каса, зовнішні, у т. ч. іноземні приватні інвестиції, проекти державно-приватного партнерства за участі місцевої ради і бізнесу, кошти програм і грантів Міжнародної технічної допомоги Україні та інші джерела, які не заборонені законодавством України.

Важливою складовою плану є заходи із моніторингу та оцінки процесу впровадження Стратегії. З цією метою розробляються по кожному заходу індикатори оцінки. Індикатори мають бути: валідними, доступними, функціональними, відображати реальні потреби управління та бути орієнтованими на практичне використання.

Крім того розробляється графік заслуховування результатів виконання Стратегії. Необхідно зазначити, що Радою територіальної громади за результатами моніторингу виконання заходів стратегії можуть вноситися необхідні зміни.

Наступним кроком є етап громадського обговорення та ухвалення Стратегії.

Громадське обговорення Стратегії та її заходів організовується спільно Радою територіальної громади та робочою групою. Формами громадського обговорення можуть бути наступні: офіційні сайти Ради, соціальні мережі, відкриті засідання, круглі столи. Ефективною формою такого виду обговорення є громадські слухання, які організуються після відповідної підготовчої роботи та знайомства населення громади із проектом документу.

Після громадського обговорення робочою групою Стратегія доопрацьовується по врахуванню зауважень та пропозицій жителів громади і подається на затвердження Ради.

Затвердження Стратегії та заходів її виконання здійснюється рішенням ради. Після затвердження відбувається її впровадження з моніторингом ефективності результатів.

Перспективи подальших досліджень пов'язані із вивченням забезпечення населення територіальних громад Закарпатської області умовами для збереження здоров'я.

Висновки

Використання представленої методології дасть можливість розробки стратегічних комплексних програм збереження здоров'я населення територіальних громад, які базуються на реальних місцевих потребах.

Література

1. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. №333-р. *Офіційний портал Верховної Ради України*. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80> (дата звернення: 11.12.2023).
2. Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад: Постанова Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2015 р. № 214. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.12.2023).
3. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 5 лютого 2015 р. № 157-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text> (дата звернення: 11.12.2023).
4. Перспективні плани формування територій громад – крок до нової системи організації влади на місцях. *Децентралізація*. URL: decentralization.gov.ua. (дата звернення: 11.12.2023).
5. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо зарахування рентної плати за користування надрами для видобування нафти, природного газу та газового конденсату: Закон України від 20 грудня 2016 р. № 1793-VIII. *Офіційний портал Верховної Ради України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1793-19>. (дата звернення: 11.12.2023).
6. Миронюк ІС, Слабкий ГО, Шафранський ВВ, Брич ВВ, Білак-Лук'янчук ВЙ. Територіальні громади як базовий рівень забезпечення зміцнення та збереження здоров'я населення. *Україна. Здоров'я нації*. 2021; 4(66): 57–62.
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення надання медичної допомоги: Закон України від 1 липня 2022 р. № 2347-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2347-20#Text> (дата звернення: 11.12.2023).
8. Первинна медико-санітарна допомога / сімейна медицина: монографія. за ред. В.М. Князевича. *Міністерство охорони здоров'я України*. Київ. 2009; 289.
9. Про систему громадського здоров'я: Закон України від 6 вересня 2022 року № 2573-IX. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text> (дата звернення: 11.12.2023).
10. Кабмін представив проєкт Плану відновлення системи охорони здоров'я. *Судово-юридична газета*. URL: <https://sud.ua/uk/news/ukraine/244951-kabmin-predstavil-proekt-plana-vosstanovleniya-sistemy-zdravookhraneniya> (дата звернення: 11.12.2023).

References

1. Pro skhvalennia Kontseptsii reformuvannia mistsevoho samovriaduvannia ta terytorialnoi orhanizatsii vlady v Ukraini [On Approval of the Concept of Reforming Local Self-Government and Territorial Organisation of Power in Ukraine]: rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 1 kvitnia 2014 r. № 333-r. Ofitsiyni portal Verkhovnoi Rady Ukrainy. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80> (data zvernennia: 11.12.2023).
2. Pro zatverdzhennia Metodyky formuvannia spromozhnykh terytorialnykh hromad [On Approval of the Methodology for the Formation of Capable Territorial Communities]: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 8 kvitnia 2015 roku № 214. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF#Text> (data zvernennia: 11.12.2023).
3. Pro dobrovilne obiednannia terytorialnykh hromad [On Voluntary Amalgamation of Territorial Communities]: Zakon Ukrainy vid 5 liutoho 2015 roku № 157-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>. (data zvernennia: 11.12.2023).
4. Perspektyvni plany formuvannia terytorii hromad – krok do novoї systemy orhanizatsii vlady na mistsiakh [Perspective plans for the formation of the territories of communities as a step towards a new system of local government organisation]. *Detsentralizatsiia. Elektronnyi resurs*. URL: decentralization.gov.ua. (data zvernennia: 11.12.2023).
5. Pro vnesennia zmin do Biudzhethoho kodeksu Ukrainy shchodo zarakhuvannia rentnoi platy za korystuvannia nadramy dlia vydobuvannia nafty, pryrodnoho hazu ta hazovoho kondensatu [On Amendments to the Budget Code of Ukraine Regarding the Crediting of Rent for the Use of Subsoil for the Production of Oil, Natural Gas and Gas Condensate]: Zakon Ukrainy vid 20 hrudnia 2016 roku № 1793-VIII. Ofitsiyni portal Verkhovnoi Rady Ukrainy. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1793-19>. (data zvernennia: 11.12.2023).
6. Myroniuk IS, Slabkyi HO, Shafranskiy VV, Brych VV, Bilak-Lukianchuk VI. Terytorialni hromady yak bazovi riven zabezpechennia zmitsnennia ta zberezhenia zdorovia naseleння [Territorial communities as a basic level of ensuring the strengthening and preservation of population health]. *Ukraina. Zdorovia natsii*. 2021;4 (66): 57–62 (in Ukrainian).
7. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo udoskonalennia nadannia medychnoi dopomohy [On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine to Improve the Provision of Medical Care]: Zakon Ukrainy vid 1 lypnia 2022 roku № 2347-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2347-20#Text> (data zvernennia: 11.12.2023).

8. Pervynna medyko-sanitarna dopomoha/simeina medytsyna [Primary Health Care / Family Medicine]. Za red. V.M. Kniazevycha. Ministerstvo okhorony zdorovia Ukrainy. K., 2009; 289. (in Ukrainian).

9. Pro systemu hromadskoho zdorovia [On the Public Health System]: Zakon Ukrainy vid 6 veresnia 2022 roku № 2573-IX. Available from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text>. (data zvernennia: 11.12.2023).

10. Kabmin predstaviv proekt Planu vidnovlennia systemy okhorony zdorovia [The Cabinet of Ministers presented a draft Plan for the Restoration of the Healthcare System]. Sudovo-yurydychna hazeta. Elektronnyi resurs. URL: <https://sud.ua/uk/news/ukraine/244951-kabmin-predstavil-proekt-plana-vo-sstanovleniya-sistemy-zdravookhraneniya> (data zvernennia: 11.12.2023).

Мета: розробити та представити методологію стратегічного планування збереження здоров'я населення територіальної громади

Матеріали та методи. *Методи:* бібліосемантичний, моделювання, структурного-логічного аналізу. *Матеріали:* законодавчі акти державного та галузевого рівня, інформаційно-аналітичні матеріали з питань стратегічного планування.

Результати. Методологія стратегічного планування збереження здоров'я населення територіальної громади є комплексною і базується на системному підході. Етапами організації стратегічного планування є створення робочої групи яка проводить поглиблене вивчення та аналіз існуючої ситуації та проблемних питань із залучення для проведення даної роботи професіоналів. Розробка програми та плану заходів із визначенням термінів їх виконання, відповідальних, механізмів фінансування, системи контролю та індикаторів оцінки тощо. Проект стратегічного плану підлягає експертній оцінці та громадському обговоренню, прийняттю.

Висновки. Використання представленої методології дасть можливість розробки стратегічних комплексних програм збереження здоров'я населення територіальних громад, які базуються на реальних місцевих потребах.

Ключові слова: територіальні громади, населення, здоров'я, збереження, стратегічне планування, методологія.

The aim is to develop and present the methodology of strategic planning for the preservation of the health of the population of territorial community.

Materials and methods. *The methods:* bibliosemantic, modeling, structural and logical analysis. *The materials:* legislative acts of state and sectoral level.

Results. The methodology of strategic planning to preserve the health of the population of territorial community is complex and based on a systemic approach. The stages of the organization of strategic planning are the creation of a working group that conducts an in-depth study and analysis of the existing situation and problematic issues with the involvement of professionals for this work. Development of the program and action plan with the determination of the terms of their implementation, responsible parties, financing mechanisms, control system and evaluation indicators, etc. The draft strategic plan is subject to expert evaluation, public discussion and approval.

Conclusions. The use of the presented methodology will make it possible to develop strategic comprehensive programs for preserving the health of the population of territorial communities, which are based on real local needs.

Key words: territorial communities, population, health, preservation, strategic planning, methodology.

Конфлікт інтересів: відсутній.

Conflict of interest: absent.

Відомості про авторів

Миронюк Іван Святославович – доктор медичних наук, професор, проректор із наукової роботи Ужгородського національного університету; заступник голови правління ГО «Всеукраїнська асоціація фахівців з громадського здоров'я»; пл. Народна, 3, м. Ужгород, Україна, 88000.

ivan.myronyuk@uzhnu.edu.ua, ORCID ID 0000-0003-4203-4447

Білак-Лук'янчук Вікторія Йосипівна – кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри наук про здоров'я Ужгородського національного університету; член ГО «Всеукраїнська асоціація фахівців з громадського здоров'я»; пл. Народна, 3, м. Ужгород, Україна, 88000.

bilak.vika@gmail.com, ORCID ID 0000-0003-3020-316

Слабкий Геннадій Олексійович – доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри громадського здоров'я Ужгородського національного університету; член ГО «Всеукраїнська асоціація фахівців з громадського здоров'я»; пл. Народна, 1, м. Ужгород, Україна, 88000.

g.slabkiy@ukr.net, ORCID ID 0000-0003-2308-7869

Беляєв Валерій Дмитрович – кандидат медичних наук, доцент кафедри хірургічних дисциплін Ужгородського національного університету; пл. Народна, 3, м. Ужгород, Україна, 88000.

valeriy.belyayev@uzhnu.edu.ua, ORCID ID 0009-0003-1641-9076

Стаття надійшла до редакції 24.01.2024

Дата першого рішення 29.01.2024

Стаття подана до друку 07.03.2024